

var hans Krig mere offensiv; Sejren i 1631 betød for ham Opnaaelsen af det Maal, han havde sat sig ved sin Indblanding i de tyske Forhold: ingen Fjende truede mere Østersøkysten og Sverige. Johannes Pauls Værk vidner om stort Kendskab til Sveriges Arkivbeholdninger; derimod synes han ikke at have taget tilstrækkeligt Hensyn til moderne svensk historisk Litteratur om Emnet. Desværre har han ogsaa været forhindret i at kende de Resultater, vedrørende svensk diplomatisk Historie i Tiden 1613—1621, som Bertil Thyresson i 1928 forelagde i sin Afhandling for Doktorgraden *Sverige och det protestantiske Europa från Knäred-freden till Rigas erövring*.
 Arthur G. Hasso.

De senere Aars Restriktioner overfor Indførsel af Fødevarer til England har foranlediget Cambridge-Docenten C. R. Fay til at offentliggøre en Undersøgelse over *The Corn Laws and Social England* (Cambridge 1932). Bogen gennemgaar Kornlovene, fra der blev lagt Told paa Hvede 1660, og til den sidste Kornlovs Tilbagekaldelse 1846. De økonomisk-politiske Overvejelser, der førte til Lovenes Fremkomst, berøres, og Lovenes økonomiske Følger for Kornpriserne og for Englands Udenrigshandel i Almindelighed spores, forsaavidt Forfatteren har kunnet skaffe sig Materiale til Belysning af disse Spørgsmaal. Efter Fay's Mening har Kornlovene maaske nok fremmet Hjemmeproduktionen af Korn; men deres Bivirkninger har været meget omfattende og ofte ubehagelige; saaledes har »the sliding scale» næppe været til Gunst for andre end Spekulanter. Flere Sidespring, f. Eks. om Bagernes Stilling, opliver Skildringen. Skønt Afhandlingen er til-egnet Adam Smith og søger at yde hans Synspunkter Retfærdighed, dvæler Fay dog hellere ved Huskisson's Interesse for Rigspræference, og mener, det britiske Rige er blevet svagere, fordi der fra 1846 til Joseph Chamberlain's Tid ingen Rigspolitik er ført.

I den Periode, Bogen omfatter, hentede England Hovedparten af det Korn, der indførtes, fra Østersølandene. Fay's Undersøgelse er derfor af Vigtighed som Baggrund for dansk økonomisk Historie, men giver ikke nogen direkte Omtale af danske Forhold.

Georg Norregaard.

Efter 35 aars arbejde har Henri Pirenne i 1932 fuldført sit livsværk, sin *Histoire de Belgique*. Dets sidste og syvende bind omfatter den store opgangs- og blomstringstid mellem de to skel-

sættende begivenheder: revolutionen i 1830 og tyskernes indfald i 1914. Udover dette voldsomme sving i det historiske perspektiv har han ikke villet føre sin fremstilling. I det foreliggende bind leverer Belgiens førende historiker et nyt bevis for, at det er muligt at skrive dybt indtrængende, med uhildet overblik og vurdering, om begivenheder og forhold midt oppe i vor egen levetid. Og denne karakteristik har gyldighed baade naar han udreder de politiske modsætninger og naar han skildrer saa følelsesmæssigt betonedede spørgsmaal som kampen om det flamske sprogs ligeret.

Belgien har til alle tider ligget paa et af Europas saarbare punkter, paa denne »terre commune à tous«, der saa ofte har været slagplads for afgørende kampe. Pirene sammenligner landet med oldtidens Syrien; som hint oldtidsland ligger Belgien hvor store riger støder sammen og er i stadig kontakt med de mægtige naboer ved sin handel og sin industri. Denne karakteristik gælder mere træffende Belgien i det 19. end i noget andet aarhundrede. For i den længste fredsperiode i folkets historie naaede det materielle og aandelige sammenspil mellem det lille land og Europas tre førende kulturnationer et højdepunkt. Belgiens historie har derfor den særlige interesse, at den stærkt og klart genspejler tidens almindelige kræfter og ideer.

Tydeligst ses det paa det økonomiske omraade. Den industrielle revolution slaar rod i Belgien før end noget andet sted paa fastlandet. Fra 1834 bygges her, tidligst i verden, et fuldstændigt stamnet af jernbaner, og det endda et som er anlagt af staten. Her hersker det 19. aarhundredes førende klasse, det rige borgerskab, fuldstændigere og længere end ellers. Frihandelen sidder urokket i sit højsæde hele perioden igennem. Men den modsatte udvikling viser en lignende kraft. Da den liberalistiske politik har skabt et usselt proletariat, vinder tanken om statens forpligtelser overfor de svage i samfundet fodfæste, ikke alene som det er naturligt, i arbejdernes kreds, men tilmed i det katolske højreparti, hvis tyngdepunkt ligger paa landet. Og paa samme maade som frikonkurrencens borgerskab naar sin højeste blomstring i Belgien, har arbejderklassen i dette land opbygget en socialistisk bevægelse, der er førende i Europa, og flere Gange ved den politiske generalstrejke har tilkæmpet sig forfatningsmæssige fordele.

Politisk har det belgiske folk været præget af det liberale og det klerikale borgerskabs indbyrdes oprivende splid om skolen. I lange tider var de to fløje derimod enige om den liberalistiske sociale

og økonomiske politik. Lige til 1893 bevarede det censussystem, der oprindeligt havde givet Belgien en af Europas frieste forfatninger, men i sine sidste år begrænsede valgretten til 137.000 mennesker. Paa grund af den jævne befolknings katolske iver var forfatningens demokratisering en stor fordel for det klerikale parti, som 1884 var kommet til magten, men nu, delvis støttet af pluralstemmerne, bevarede det absolutte flertal hele perioden ud i kamp mod det antiklerikale konservative borgerskab og de socialistiske arbejdere. Valgrettens udvidelse til de flamsktalende underklasser skærpede sprogstriden, der saaledes forbitredes yderligere ved et islet af klassekamp.

Selvom Belgiens fred ikke forstyrredes før verdenskrigens udbrud var landets uafhængighed ofte truet, især af Napoleon III's ærgerrige planer. Af denne grund og især i betragtning af belgiernes hidsige selvforsvar i 1914 kan det forbavse, at antimilitarismen, især repræsenteret af det mægtige katolske parti, var dybt rodfastet i befolkningen. Kun modstræbende og under megen tilskyndelse fra kronen bøjede flertalspartiet sig i de sidste år før tyskernes indfald for situationens uimodsigelige trusler.

Med overlegen kunst skildrer Pirenne denne indholdsrige historie, hvis svageste omrids her er tegnet op. Særligt værdifulde er karakteristikkene af de to Leopolder, hvis kloge styre har haft den største betydning for nationens velfærd. Men hvad mest særpræger hans fremstilling er hans usædvanlige evne til under de spredte overfladiske begivenheder at naa ned til de bærende kræfter i udviklingen. Pirenne analyserer de sociale lags forskydninger, partiernes idéindhold og tilhængerskarer, de økonomiske forholds nødvendigheder og den udenrigske politik med samme intelligente overlegenhed, som var det ikke vor egen tid, men svundne aarhundreder han ræsonnerede over. Det er karakteristisk for denne fuldmodne fremstillings teknik, at den kun medtager et forholdsvis ringe antal detaljer, og ingen man finder overflødige. Ogsaa anførelsen af navne er yderst begrænset. Af denne grund er Pireennes bog meget let læselig selv for folk uden større kendskab til belgiske forhold. Og baade ved sit anlæg og sin form er den i højeste grad forbilledlig for andre skildrere af moderne historie.

Frantz Wilhelm Wendl.

Som et fortrinligt hjælpemiddel til orientering i den overvældende mængde litteratur om internationale forhold efter 1914 har det amerikanske »Council on Foreign Relations, Inc.», udgiveren af det højtstaaende udenrigspolitiske kvartalsskrift